

תחומין קובץ הלכתי ל"ד - תשע"ד

תחומין קובץ הלכתי ל"ד תשע"ד הוצאת מכון צומת אלון שבות, גוש עציון 496 עמ'

הספר שלפנינו הוא הכרך הל"ד בסדרת תחומין. השם תחומין הוא שילוב אותיות מהמילים תורה חברה ומדינה (שמו השני של הספר). סדרת תחומין יוצאת לאור כבר 34 שנים מדי שנה בשנה וכל כרך מכיל כל טוב. במהלך השנים רכשה לעצמה הסדרה מוניטין כקובץ ההילכתי החשוב ביותר העוסק בעניינים אקטואליים ושאלות חדשות. כרך זה מראה (כמו הכרכים הקודמים) כי המוניטין מגיעים לה בצדק.

ישנם הרבה מאוד ספרי קודש היוצאים לאור בישראל. ההערכה הרווחת היא כי לפחות שלוש מאות ספרי קודש/הלכה יוצאים מדי חודש בחדשו. ואלו לא כוללים את כתבי העת המרובים שכל ישיבה המכבדת את עצמה מוציאה חדשות לבקרים. אולם תחומין הצליח למתג את עצמו הן מבחינת רמתם של כותביו, והן מבחינת איכות המאמרים, ונסביר.

ראשית, כותביו הם מהשורה הראשונה. כך למשל בכרך הנוכחי ישנם רשימות של הרבנים הראשיים לישראל (הרב דוד לאו והרב יעקב יוסף, והרב הקודם בקשי-דורון), רבני ערים

שונים, דיינים מבית הדין הרבני הגדול ובתי דין אחרים, ועוד אחרים רבים וטובים (כולל גם שמונה כותבים בעלי תארי דוקטור ופרופסור).

אולם מעבר לכך, הרשימות כולן כתובות בצורה ברורה ומסודרת. מי שמכיר את הספרות הרבנית/הלכתית יודע שברובה היא כתובה ומיועדת ליודעי סוד. מי שאיננו בקיא בקריאתה לא יוכל כמעט להבין את תוכנה. לכך מתווספת הבעיה שלא תמיד הכותבים עצמם ניחוו ביכולת כתיבה וניתוח. בעיות אלו אינן קיימות ברשימות שבתחומין. כמעט כולן כתובות בצורה ברורה, בהירה, ותמציתית. הרשימות גם מחולקות לראשי פרקים ופיסקאות המקילים על ההבנה וכמעט כולן מסתיימות עם סיכום מפורט שמשתדל לקבוע מהי ההלכה לגופה. לא ברור לנו אם מבנה זה הוא של הכותבים עצמם או עבודת המערכת אך אם כך ואם כך, התוצאה קריאה להפליא. חבל רק שלא רבים יותר כותבים בפורמט זה.

יתרון נוסף ואולי מרכזי בספר הוא האורך הסביר של המאמרים שבו. בבטאונים משפטיים רבים נהוג משום מה לפרסם מאמרים בני 80-60 ואף יותר עמודים. תמיהה גדולה היא כמה אנשים באמת מסוגלים לצלוח ולקרוא מאמר באורך שכזה מתחילתו ועד סופו (לדעתנו מתי מעט). הקובץ שלפנינו לעומת זאת מכיל כחמישים וחמש רשימות. אורך כל רשימה (בממוצע) הוא עשרה עמודים, וזהו אורך שניתן לעמוד בו. גם אורך זה הוא כנראה מדיניות המערכת וזו מבורכת. לא מעטים סוברים שמה שנכתב בשישים עמודים יכול בדרך כלל להיאמר גם בהרבה פחות. ייתכן גם שהחובה על הכותבים לצמצם גורם להם להתרכז בנקודות החשובות במיוחד, וממילא התוצאה משובחת.

תוצאה טובה זו של ריבוי מאמרים גורמת לכך שכמעט כל מי שיפתח את הכרך ימצא לפחות נושא אחד או שניים המעניינים אותו. הספר עוסק בדיני שבת ומועד, איסור והיתר, חברה, גיור, משפט, משק וכלכלה, אישות ומשפחה ועוד.

המחברים לא מהססים לדון בנושאים הנמצאים במחלוקת בציבור. מאמרו של הרב דוד סתיו דן בשאלה ההילכתית של דחיית נישואין עקב הצורך ברכישת השכלה מקצועית קודם לחתונה (בימינו בעיקר לימודים באוניברסיטה או מוסדות אחרים). מסקנתו היא שרצוי להתחתן בגיל מוקדם, אך ניתן לדחות נישואין לצורך לימודים. עוד הוא מוסיף כי אם הבעיה היא לאו דווקא נישואין אלא הילדים המתלווים אליהם, הרי עדיף להתחתן ולדחות את הבאת הילדים לעולם, מאשר לדחות את הנישואין עצמם. זו היא רק דוגמא לרשימה שמסקנותיה אינן מקובלות על כל הפוסקים, ויש עוד רבות כמוה (כמו בפולמוסי הגיור שגם הם מופיעים כאן).

ישנם גם לא מעט רשימות העוסקות בשאלות תקדימיות שחלקן דורשות ידע מדעי לא פשוט. (בשר המיוצר מתאי גזע שנלקחו מבהמה חיה). כרגע השאלה איננה עדיין רלוונטית מסיבות פרקטיות (הבשר המשובט הוא יקר להפליא ומאוד לא טעים), אולם יש כבר טענה הלכתית לעניין כשרותה (תלוי אם הבהמה ממנה נלקחו התאים כשרה או טמאה, ועוד כמה חילוקים).

שאלה אחרת היא תוקף פסקיו של בית דין וירטואלי (רשימתו של הרב איתן זן-בר). הכוונה כאן היא לבית דין שבו כל אחד מהדיינים והמופיעים נמצא במקום אחר והתקשורת היא דרך רשת ומצלמות. האם חובה על הדיינים לראות את העדים? להיוועץ ביניהם פנים אל פנים? לכאן מתווספת שאלה של עדים שמוסרים עדות שלא ישירות לבית הדין אלא על ידי צילום (שיכול להיערך לפני ישיבת בית הדין). שוב, אין כרגע יישום טכני משביע רצון שניתן להשתמש בו, אך הגישה ההלכתית כבר קיימת. לטענת המחבר בכל מקרה של הסכמה בין הצדדים, יהיה תקפו של בית הדין וירטואלי כתוקפו של בית דין רגיל. אולם אם רוצים שבית הדין ידון גם בכפייה (כמו למשל דיון דחוף בענייני עגונות), אזי יש לתקן את תקנות הדיון בבתי הדין הרבניים ולקבוע זאת במפורש.

כרך שלפנינו נידונה השאלה של כשרות בשר משובט. שאלה אחרת היא תוקף פסקיו של בית דין וירטואלי

אלו רק שתי דוגמאות משלל הרשימות. אלו עוסקות בחובת ההגשה לנכים של בניני מגורים, בנוזקי קרינה סלולרית בהלכה, הפעלת עסק הפועל באינטרנט בשבת, היתר נישואין לוולד פנויה מהפריה מלאכותית, אפשרות פיצויי נזיקין לעגונה, ונגענו רק בחלק קטן מהרשימות המעניינות.

מומלץ לכל מי שמתעניין/ת במשפט עברי ובפסיקה הלכתית, ולמי שרוצה לראות כיצד כותבים על נושאים משפטיים משמעותיים בצורה קצרה ותכליתית.